

6.1 OBČANSKÉ SOUDNÍ ŘÍZENÍ (OSŘ)

Občanské soudní řízení (civilní proces) je postup **rozhodujícího orgánu (soudu nebo rozhodců)**, účastníků řízení a dalších **zúčastněných subjektů** při projednávání a rozhodování **soukromoprávních sporů** a jiných právních věcí.

Civilní proces je jednou ze **tří základních forem řízení u soudu**, dalšími formami jsou **trestní řízení** a **soudní řízení správní**.

Zatímco civilní proces je společenský jev, **civilní právo procesní** představuje jeho právní úpravu a je **tvořeno normami a principy**.

DRUHY CIVILNÍHO PROCESU

Řízení nalézací

Nalézací řízení vede k tzv. **nalézání práva**, tj. buď deklaruje, **co právem je**, nebo konstituuje nový hmotněprávní vztah. Samotný **výkon přiznaného práva již není součástí tohoto řízení**. Nalézací řízení se dále rozlišuje na **řízení sporná** a **nesporná**. Základním **rozlišovacím** znakem je **funkce rozhodnutí**, když v případě sporného řízení se jedná o **funkci reparační**, zatímco u **řízení nesporného funkci prevenční**.

Řízení vykonávací

V případě, že **nedojde ke splnění povinnosti**, která byla uložena rozhodnutím, může dojít k **prosazení povinnosti** k plnění pomocí **donucujících prostředků** státní moci nebo alespoň pod její kontrolou. Ve většině případů je samotné **rozhodnutí o zahájení** vykonávacího řízení **v dispozici oprávněného**.

Insolvenční řízení

Podrobnější informace naleznete **v kapitole 6.2**.

Insolvenční řízení upravuje **různé způsoby řešení úpadku dlužníka**. Zahrnují prvky **nalézacího i vykonávacího řízení**: cílem je **majetkové uspořádání poměrů** mezi více subjekty, přičemž toto uspořádání se posléze ve stejném řízení realizuje. Úprava je provedena **zákonem č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení**.

Řízení rozhodčí

Rozhodčí řízení je jeden ze **způsobů alternativního řešení sporů**. Na základě rozhodčí smlouvy je odňata pravomoc soudu a založena pravomoc rozhodce. Soud má pomocnou a kontrolní funkci. Rozhodčí řízení je upraveno zvláštním zákonem č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

Řízení zajišťovací

Cílem zajišťovacího řízení je **dosáhnout smírného řešení sporu před zahájením řízení** ve věci samé. Do zajišťovacího řízení jsou zahrnuta **předběžná opatření (obecná a zvláštní – ve věcech nezletilých dětí, domácího násilí), prétorský smír (smírčí řízení), určení otcovství** souhlasným prohlášením rodičů, **zajištění důkazů, zřízení soudcovského zástavního práva** na nemovitostech a **zřízení exekutorského zástavního práva** na nemovitostech (která jsou v českém civilním procesu nesprávně řazena mezi způsoby výkonu rozhodnutí) a ochrana pokojného stavu (dnes však v rámci správního řízení).

ZÁSADY CIVILNÍHO PROCESU

Zásada dispoziční

Zásada dispoziční je principem kontradiktorním k principu oficiality. Její **podstatou je svěřeni iniciativy v procesu účastníkům**, což ji **odlišuje od principu oficiality** postaveném na soudním **primátu procesní iniciativy**. Dispozice může spočívat v dispozici s řízením nebo v dispozici s předmětem řízení. Je typická pro sporné řízení.

Zásada volného hodnocení důkazů

Zásada volného hodnocení důkazů znamená, že **soudci není uloženo, jaký stupeň věrohodnosti (důkazní sílu) má přiznat jednotlivým důkazním prostředkům**. Na této zásadě je založeno i naše civilní právo (§ 132 občanského soudního řádu). Pokud jsou stanovena přesná pravidla, podle nichž má soud postupovat, hovoříme o tzv. zákonné teorii důkazní.

Zásada zákonné důkazní (průvodní) teorie

Proces je ovládán zásadou legální teorie důkazní, jestliže **zákon stanoví důkazní sílu jednotlivých důkazních prostředků, popř. stanoví, které důkazní prostředky jsou pro prokázání určitých skutečností nutné a v jakém rozsahu**. Proces poznávání je více zmechanizován, nenechává soudci volný prostor pro samostatné uvážení.

Zásada arbitrárního pořádku (jednotnosti řízení)

Zásada arbitrárního pořádku se uplatňuje i v našem civilním procesu, a znamená, že **zákon nepředepisuje žádná zvláštní období či úseky řízení. To je považováno za jeden celek**. Soud tedy sám určuje podle svého uvážení, **zda a kdy který úkon vykoná, kdy a které důkazy provede, kdy lze považovat věc zralou pro vydání rozhodnutí**.

Zásada legálního pořádku

Řízení se rozpadá do stadií, v nichž je třeba **provést vždy ty úkony**, pro něž je procesní stadium určeno – **pod sankcí prekluze; procesní úkony jsou tak ze zákona koncentrovány** (zásada koncentrační); např. všechny důkazy je třeba navrhnout na počátku řízení.

Zásada projednací

Zásada projednací je **stěžejní zásadou sporného řízení**. Znamená, že **soud přihlíží pouze k tomu, co mu sporné procesní strany přednesly a k těm důkazům, které mu o svých tvrzeních nabídly**. Za výsledek sporu, tedy úspěch anebo neúspěch nese odpovědnost účastník řízení, nikoliv soud.

Opakem je zásada vyšetřovací. Významnou roli hrají procesní instituty: povinnost tvrzení a povinnost důkazná a s nimi břemeno tvrzení a břemeno důkazní.

Zásada vyšetřovací (vyhledávací, inkviziční)

Zásada vyšetřovací se **uplatňuje především v tzv. nesporném řízení** (ale také v některých zákonem vyjmenovaných sporných řízeních), kde jde zpravidla o veřejný zájem, o otázky, na nichž je zainteresován stát a celá společnost, a **proto musí zde i soud nést odpovědnost za shromáždění všech potřebných důkazů tak, aby v posuzované věci byl skutkový stav zjištěn co nejúplněji a věc mohla být rozhodnuta spravedlivě a v souladu se zákonem**.

Zásada rovnosti účastníku před soudem

Zásada rovnosti účastníku před soudem je zaručena Ústavou. Soud vystupuje ve funkci **představitele státu a personifikace zákona**. Všichni ostatní účastníci nejsou oprávněni

proces řídit ani v něm rozhodovat. **Všichni účastníci**, ale ať je jejich zájem na výsledku sporu jakýkoliv, mají vůči soudu jako orgánu řídicímu průběh procesu a v něm rozhodujícímu, **stejná práva a povinnosti**.

Zásada veřejnosti

Zásadou veřejnosti se míní **přístupnost pro každého, kdo se chce procesu zúčastnit jako divák**. Zejména u civilního procesu není příliš obvyklá účast obecnostva (na rozdíl u trestního), ale zásada, že **jednání je v kterémkoliv okamžiku přístupné veřejnosti, je zachována**.

PROCESNÍ PRÁVO

Základním právním předpisem, kterým se upravuje postup při občanském soudním řízení je **zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád** v platném znění (OSŘ). Upravuje **postup soudu a účastníků v občanském soudním řízení** tak, aby byla zajištěna **spravedlivá ochrana práv** a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchova k zachování zákonů, k čestnému plnění povinností a k úctě k právům jiných osob.

Soudy (viz schéma 3.3)

V občanském soudním řízení soudy **projednávají a rozhodují spory** a jiné právní věci a **provádějí výkon rozhodnutí**, která nebyla splněna dobrovolně; **dbají** přitom, **aby nedocházelo k porušování práv a právem chráněných zájmů fyzických a právnických osob** a aby práv nebylo zneužíváno na úkor těchto osob.

Pravomoc soudů

Pod tímto pojmem rozumíme **souhrn oprávnění a povinností, které zákon přiznává soudům k výkonu jejich činnosti**, náleží sem **výkon soudnictví ve věcech trestních a občanskoprávních**. Určuje, které věci projednávají a rozhodují soudy, který konkrétní soud se má věci zabývat (okresní, krajský, vrchní, nejvyšší).

Pokud dojde ke **sporu o pravomoc mezi soudy a jinými státními orgány**, jedná se o tzv. **kompetenční konflikt**, který řeší zvláštní senát složený ze soudců Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu.

Příslušnost soudů

Rozlišujeme příslušnost:

věcnou (druhovou, předmětovou)

vymezuje okruh působnosti mezi jednotlivými druhy soudů. **Ve druhém stupni rozhodují soudy o odvoláních proti rozhodnutím okresních soudů (příslušný krajský soud)** a krajských soudů (**vrchní soud**).

funkční – vymezuje **rozsah působnosti mezi soudy různého druhu** při projednání téže věci po sobě

místní – vymezuje rozsah působnosti mezi jednotlivými soudy **téhož druhu a úrovně** Obecným soudem **fyzické osoby** je **okresní soud**, v jehož obvodu **má bydliště**, a nemá-li bydliště, okresní soud, v jehož obvodu **se zdržuje**. Má-li fyzická osoba **bydliště na více místech**, jsou jejím obecným soudem **všechny okresní soudy**, v jejichž obvodu bydlí s úmyslem zdržovat se tam trvale. Obecným soudem fyzické

osoby, která je **podnikatelem**, je ve věcech vyplývajících z obchodních vztahů **okresní soud**, v jehož obvodu má **místo podnikání**. Obecným soudem **právnícké** osoby je okresní soud, v jehož obvodu má **sídlo**.

Procesní lhůty

Procesní lhůty (lhůty pro řízení) jsou lhůty, v nichž může nebo musí strana řízení nebo jiný účastník řízení provést určitý procesní úkon.

zákonné procesní lhůty – stanoví je přímo zákon, nelze je měnit rozhodnutím soudu např.: u lhůty pro odvolání má její nedodržení vždy procesní důsledky.

soudcovské procesní lhůty – nejsou stanoveny zákonem, určuje je soud k provedení úkonu, je ji možno prodloužit (nikoliv prominout zmeškání); nedodržení může mít za následek uložení sankce

Hmotněprávní lhůty

Hmotněprávní lhůty jsou lhůty, ve kterých musí dojít k určité události, pokud s ní má právní řád spojovat určité hmotněprávní následky. Je-li stanovena hmotněprávní lhůta k provedení určitého úkonu, **nepostačí odevzdání příslušné listiny** obsahující právní úkon k poštovní přepravě; tato listina **musí být ve lhůtě doručena**.

Procesní úkony účastníků, zahájení řízení

Mají nejčastěji podobu **návrhů v nejšířším slova smyslu**. Forma může být **písemná, ústní do protokolu, telegraficky, faxem, v elektronické podobě**. Obsahem podání by mělo být:

označení soudu, kterému je určen,

kdo je činí,

které věci se týká, co se jím sleduje (návrh, petit),

podpis a datace.

Každý úkon se posuzuje **podle svého obsahu**, nikoliv podle toho, jak je označen.

Zahájení řízení

Sporné řízení se zahajuje **na návrh**, který se nazývá **žaloba**.

Řízení je zahájeno **dnem, kdy místně a věcně příslušnému soudu žaloba došla**, nebo dnem **podání žaloby do protokolu**, a to i tehdy, má-li žaloba vady či nedostatky (jejich zjištění, popř. odstranění se děje již v průběhu řízení). **Neodstranění nedostatků by pak znamenalo odmítnutí žaloby či zastavení řízení jako takového**.

Osoby zúčastněné na řízení, účastníci řízení, zástupci účastníků

Osobou zúčastněnou na řízení je každý, kdo se **aktivně účastní**: Soudci, zapisovatelka, účastníci a jejich zástupci, svědci, znalci, notáři jako soudní komisaři, státní zástupci. Účastníky **sporného řízení** jsou **žalobce a žalovaný**. Okruh účastníků řízení vymezuje žalobce, proto je **jeho povinností též konkrétně označit žalovaného či žalované**.

Procesní způsobilost to je **vykonávat v řízení práva a povinnosti**. Nabývá se **zletilostí** (18). Dítě musí být zastoupeno.

Zástupci

Zákonní (rodič, pěstoun, poručník)

Opatrovník ustanovený soudem (u osoby zbavené způsobilosti)

Zmocněnec nebo obecný zmocněnec (na základě pověření – plné moci)

Advokát (může se nechat zastoupit jiným advokátem nebo koncipientem)

Notář (ale pouze v rozsahu stanoveným notářským řádem)
Právní osoba (výjimka – odborová organizace svého člena)

Plná moc (generální nebo k úkonům či v rozsahu). Může být odvolána – vypovězena. Končí i provedením úkonů nebo ukončením řízení, když byla pro ně určena.

Žaloba / pojem a náležitosti

Žaloba je procesní úkon, jímž se žalobce obrací na soud se **žádostí o poskytnutí právní ochrany proti určitému odpůrci** (žalovanému); tento procesní úkon zahajuje řízení, jehož konkrétní účastníky a konkrétní předmět závazně vymezuje a zakládá povinnost soudce o něm v souladu s právem rozhodnout.

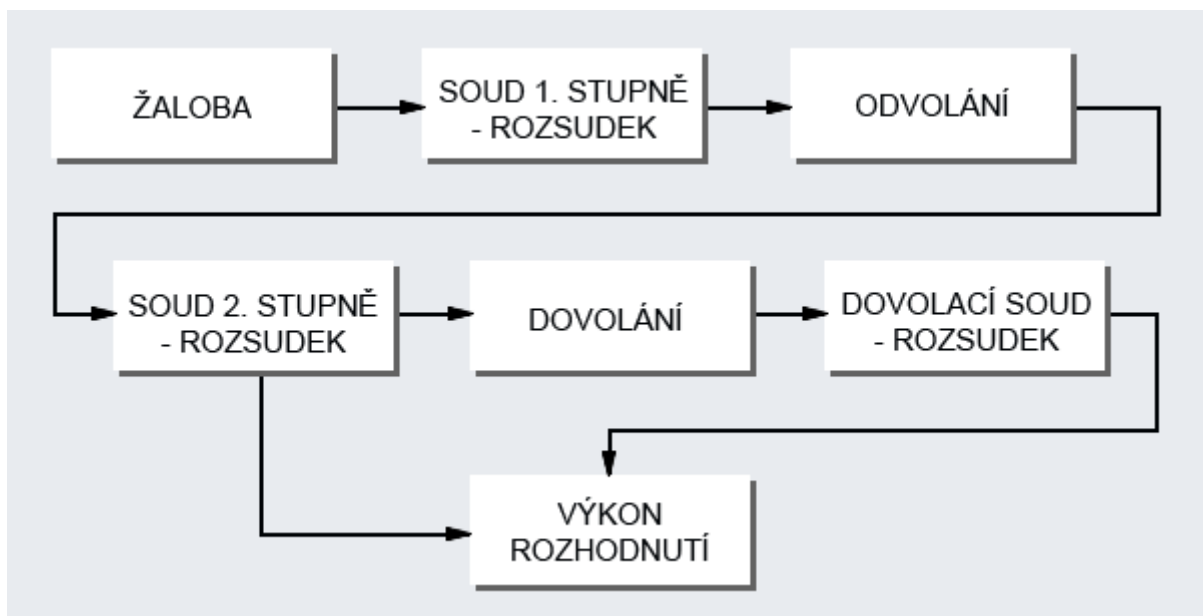
Složky občanskoprávní žaloby

strany (účastníci řízení)
předmět žaloby / Předmětem žaloby je žalobní nárok (procesní nárok)
žalobní důvod (právní důvod žaloby)

Náležitosti žaloby

označení soudu
které věci se týká
podpis žalobce
datum
přesné označení účastníků (jejich zástupců)
vyličení rozhodujících skutečností
označení důkazů
tzv. žalobní petit (žalobní návrh)

Průběh řízení

1. Zahájení řízení
2. Zkoumání procesních podmínek a odstranění jejich případných vad

3. **Příprava jednání**
4. **Výzva žalovanému k vyjádření**
5. **Kvalifikovaná výzva**
6. **Přípravné jednání**
7. **Ústní jednání**
8. **Skončení jednání, vyhlášení rozsudku** – Po skončení jednání následuje v senátních věcech **porada senátu**, v **samosoudcovských** věcech zpravidla **přestávka**. Rozsudek se zpravidla vyhlašuje hned po skončení jednání, které rozsudku předcházelo;

Doručování

Doručování má **závažné procesní následky** stanovené především v zájmu právní jistoty a ochrany účastníků (např. jen řádně doručený rozsudek může nabýt právní moci). **OSŘ upravuje následující způsoby doručování:**

Doručení soudem **při jednání** nebo jiném soudním úkonu

Doručování **prostřednictvím veřejné datové sítě**

Doručování **na adresátem uvedenou adresu nebo emailem**

Doručování **prostřednictvím doručujícího orgánu** na adresu evidovanou v informačním systému evidence obyvatel jako adresu pro doručování

Doručování **prostřednictvím účastníka řízení nebo jeho zástupce**

Postup při doručování

OSŘ rozlišuje doručování **do vlastních rukou**, **doručování a doručování jiných písemností**.

Doručení do vlastních rukou – do vlastních rukou se doručují písemnosti, u nichž tak stanoví zákon nebo nařídí-li tak soud.

V případech, kdy **není doručováno do vlastních rukou**, se doručuje **vhozením do schránky**, není-li adresát doručujícím orgánem zastižen. Písemnost se v takovém případě **považuje za doručenou vhozením do schránky**, přičemž toto datum vyznačí doručující orgán na doručence a na písemnosti.

Neúčinnost doručení – Pokud se **účastník nebo jeho zástupce nemohl z omluvitelného důvodu s písemností seznámit**, rozhodne soud na návrh účastníka, že **doručení je neúčinné**.